

Ioan OPRIȘ *

Muzeul Etnografic din Brașov, patrimoniul și teritoriul său de referință

De mai bine de șapte decenii viziunea asupra muzeelor și patrimoniului acestora în relație directă cu teritoriul pe care acestea îl reprezintă și îl reflectă, a comportat notabile nuanțări. O anume dinamică rezultă: de la o viziune paseistă la alta muzeologizantă, s-au interpus concepții mai nuanțate, noi, marcate vizibil de schimbările filozofiei societății de a conserva și prezerva patrimoniul moștenit, a-l îmbogăți numeric și valoric, a-l introduce în viața diurnă a comunităților. A-l păstra in situ, a-i redescoperi valențele (economice, dar și culturale, identitare) sau a-l salva – extremă soluție – muzeologizându-l, iată un panel teoretic tentant, însă încărcat de numeroase servituți.

Ne este clar că, aidoma medicinei, muzeologia reacționează frecvent și cu prioritate prin politici de salvare în ceea ce privește patrimoniul cultural/natural dispersat într-un anume teritoriu. Cel mai frecvent însă, prin măsuri preventive care urmăresc să pună la adăpost valori la care nici conștiința decidenților și nici disponibilitățile financiare nu oferă condițiile de conservare și de protecție. Prevenția este, așadar, prioritară, asigurând viitor unui patrimoniu prea expus și aflat în pericol de dispariție. Dar muzeologizarea sărăcește spațiul cultural, extrăgând adeseori reprezentările cele mai semnificative pentru acesta. Desigur că o preferăm regretelor tardive! Muzeologizarea concentrează și centralizează valorile, rupe din contextul lor original, presupunând costuri semnificative și având serioase consecințe pe seama conștiinței localnicilor. În multe locuri

* Prof. univ. dr. Ioan OPRIȘ – personalitate emblematică a științei muzeologiei din România, cu o activitate prodigioasă de peste patru decenii în protejarea patrimoniului cultural național. A ocupat funcții importante în administrația culturală centrală a României (director al direcției muzeelor, director general pentru patrimoniu cultural național, secretar de stat în Ministerul Culturii), fiind implicat activ atât în dezvoltarea legislației din domeniu cât și în organizarea de noi instituții muzeale (fondator al Muzeului Național Cotroceni). În paralel, a activat ca profesor universitar și conducător de stagii doctorale la Universitatea “Valahia” din Târgoviște. Este autor a peste 25 de volume și 300 de articole de specialitate.

prezența valorilor culturale/naturale și (re)animarea lor constituie unica soluție de viață a comunităților, consolidând legăturile acestora cu trecutul, cu propria lor istorie, cu tradițiile și asigurându-le un viitor. Aici intervine însă nivelul conștiinței cetățenești, comunitare, capacitatea acesteia de a sesiza mijloacele de valorizare patrimonială și, mai ales, de a le susține în mod concret. Școala, biserica, primăria oferă locuri unde conștiința respectivă se consolidează printr-un sistematic demers de cultură patrimonială.

1. Teritoriul de referință al unui muzeu îl conferă statutul său, care desemnează – uneori prin titlu, alteori prin actele de înființare și regulament – un spațiu anume, coerent, cu dotările sale culturale/naturale, cu așezări și inventarele acestora mobile sau imobile cu o estimare și evaluare a ce anume conțin acestea.

Respectivul spațiu se subdivide în unități de mărimi diferite în zone și așezări ce dau substanță la ceea ce numim habitat și peisaj. Rezultă o sinteză geografică și istorică care privește caracteristicile teritoriului, principalele sale dotări, aspectele morfologice, cronologice, tipologice privite din punct de vedere cultural.¹

2. Doar cunoașterea ariei, zonei, spațiului de cuprindere și de autoritate muzeală permite însă funcționarea strategiilor de natură să răspundă specificului și priorităților de acțiune, incluzând un diagnostic muzeografic complex. În baza acestora se pot pregăti, treptat, băncile documentare cartografice și iconografice, expedițiile și cercetările de teren, identificarea centrelor de maximum interes al unor artizani, meșteșugari, instalații tehnice etc.

3. Cunoașterea programelor edilitare, de amenajare și de echipare teritorială, a proiectelor de infrastructură se arată esențială pentru politicile muzeale. Doar în urma studierii acestora, a implicațiilor față de teritorii se poate elabora și urmări o strategie coerentă, etapizată și bine susținută logistic și financiar. Plural și complex în compozițiile sale, teritoriul obligă muzeele la reacții rapide, diverse, la lansarea de proiecte realiste. Preventive și anticipative, fără accente paseiste și în acord cu nevoile reale comunitare, acestea urmăresc înființarea și funcționarea unor ecomuzee, muzee de sit, rezervații colecții și muzee locale, centre de meșteșugari și ateliere, colonii de artiști, locuri de pelerinaj

¹ Vezi pe larg cazul francez, în dezbaterile conduse de Arlette Auduc, *Actes du colloque régional*, 24-25 novembre 2011, *Ces Patrimoines qui font territoire, Île-de-France*, Somogy Édition d'Art, Paris 2012

Muzeul Etnografic din Braşov, patrimoniul și teritoriul său de referință

și memoriale, arii naturale protejate cu acces limitat, zone de recreere.

Problematika teritoriului muzeal s-a pus odată cu tezele de început ale etnografiei sistematice enunțate de Jean Henri Rivière (1897-1985). Acest învățat a schimbat, prin *Musée des Arts et Traditions Populaires* (1937) și prin *Musée de l'Home* (1980), dar mai ales prin poziția privilegiată de liser ICOM, în mod fundamental concepțiile privind spațiul pe care îl controlează muzeul. Rivière este promotor al noii muzeografii enunțând primul concept de ecomuzeu unde și-au găsit locul potrivit formele de expresie ale culturii locale. Iluștrii săi contemporani – Lucien Febvre, Georges Duby, Marc Bloch, Jacques le Goff, Jean Cusenier, C. Levy Strauss, J.C Duclos, F. Braudel, E. Le Roy Ladurie – au sprijinit prin lucrări referențiale proiectele sale muzeale, aducând numeroase argumente favorabile lor.

Ecomuzeul lui Rivière este definit clar ca „un miroir où cette population se regarde, pour s’y reconnaître, où elle recherche l’explications du territoire auquel elle est attachée, jointe à celle des populations que l’on précédé, dans la discontinuité ou la continuité des generations”.² Doar astfel populația, grupurile și indivizii își regăsesc originile, identitatea, și-și asigură viitorul. Plecând de la aplicații muzeale directe în teritoriu, ecomuzeologia și-a impus argumente atât de puternice încât a fost preluată în practicile mai multor școli europene de muzeografie. Cea italiană³ se numără printre cele mai bine servite sub raportul practicii ca și al abordării teoretice.⁴

Colaborator apropiat a lui Rivière, André Désvallées, director la Musée des Arts et des Métiers din Paris și-a declarat, de asemenea, totala sa adeziune la tezele ecomuzeologiei.⁵ L-a susținut, de asemenea, cu numeroase abordări teoretice și mai ales prin demers public consistent, J. Cuisenier, continuând

2 J. H. Rivière, *Définition évolutive de l’ecomusée* în „Museum”, nr.148, 1985.

3 Andrea Emiliani , *Dal museo al territorio*, Bologna, 1974, *Il museo della terza età. Dal Territorio al museo*, Bologna, 1986, *Nozione di bene culturale, nozione di territorio e idea di cultura*, în „Quale storia dell’arte, Napoli, 1977; E. Detti, *Il museo come attrezzatura culturale del territorio*, în „Museologia”, nr. 4, Firenze, 1976; E. Turri, *Semiologia del Paesaggio agrario italiano*, 1979 și *Antropologia del paesaggio*, Milano, 1974 și M. Olivieri, *Come leggere il territorio*, Firenze, 1978, se numără printre cei mai interesați autori în respectiva cauză. În 1978, revista „Italia Nostra”, Roma, nr. 158, gennaio, și-a intitulat materialele clar: „Dal museo civico al museo di territorio”.

4 Pe acestea le evaluează Roberto Togni, în *Per una museologia delle culture locali*, Università degli studi di Trento, I,Trento, 1988

5 Vezi A. Désvallées, *Les écomusées*, în „Universalia”, Paris 1980.

ceea ce M. Bloch constatare în anii '30: nevoia presantă de a crea muzee tehnice rurale, Franța suferind de absența acestora: „Nulle part on ne voit dans leur cadre naturel, qui ne saurait être que le plein air, des maisons paysannes mises tout entières sous nos yeux, et rarement se qui touche la vie rurale (la vie bourgeoise est, souvent, mieux partagée) on sent un effort raisonné pour classer les divers types de maisons ou d' objets par âges ou par catégories”⁶.

Continuitatea generațiilor, succesiunea acestora într-un spațiu dat și capabilitatea lor de a conserva zestrea constituită, habitatul ocupațiile, tradițiile obiceiurile se observă cel mai direct și mai bine în muzeele locale. Acestea pot desemne și asigura, prin formele expoziționale, ca și prin demersul științific pledant pentru identitate și diversitatea valorilor de durată. Atât cele urbane unde rolul acestor muzee este înlesnit de parteneriatele cu proiectanții și restauratorii monumentelor istorice⁷, dar mai ales cele rurale, unde acesta apare mai bine evidențiat și de-a dreptul covârșitor.

Pentru așezările rurale, cercetarea etnografică este suverană, rezultatele producând date și informații care permit o cunoaștere corectă a unor realități istorice. Dar dovezile, coroborate cu cele arheologice și istorice – artefacte, intalații, construcții – deopotrivă materiale și imateriale, nu oferă referințe de lung parcurs, de regulă acestea privind cu cel mult două, trei secole în urmă. Mijloacele de a lega aceste rezultate de altele mult mai vechi vin frecvent dinspre arheologie și sunt încadrate în tipul de cercetare interdisciplinară. Un exemplu plin de semnificații l-a constituit programul Universității din Londra, coordonat de dr. John Nandris asupra zonelor etnoarheologice montane. Desfășurat mai bine de două decenii, dinspre înălțimile balcanice spre cele carpatice, programul a reliefat neașteptate legături între locuirea veche și cea recentă de tip pastoral. În vara anului 1986, în zonele înalte din munții Banatului și-n cele din cei ai Maramureșului, cercetările conduse de dr. John Nandris, dr. Gh. Lazarovici și dr. Mihai Dăncuș au permis identificarea preferințelor de așezare a stâniei sistematic pe același loc, săpăturile arheologice de la Cornereva, (județul Caraș-Severin)

6 Observații făcute de M. Bloch la o vizită în muzeele scandinave, apud R. Togni, op. cit., p.43. Criticile și evaluările savantului Bloch în *Musées rureaux, musés techniques*, în „Annalles d'histoire economique et sociale”, II, 1930, p.248 -251.

7 Un impuls dat identificării mijloacelor, metodelor și tehnicilor se găsește și în lucrarea editată de Robert Pickard, management of Historic Centres, Spon Press, Taylor and Francis Group, London and New York, 2001.

Muzeul Etnografic din Braşov, patrimoniul și teritoriul său de referință

justificând un proces de locuire și utilizare spațială ancestral.⁸

Și demersurile noastre de cercetare, inclusiv ca membru în echipa Muzeului Etnografic din Braşov am avut în vedere realitățile culturale rurale.⁹

În câteva rânduri, căutând rezolvări potrivite în realitățile rurale românești am căutat să stabilim cadrul teoretic și, mai ales, să punem la îndemână specialiștilor instrumente de lucru.¹⁰

*

Ce poziție ocupă între preocupările sale și cum a tratat teritoriul Muzeului de etnografie din Braşov ?

În primăvara anului 1973, Olivia Moraru (1930-1997), muzeograf etnograf în cadrul Muzeului Judeţean Braşov, a participat la programul de reciclare, organizat de Centrul de Perfecţionare a Cadrelor Didactice de la Bucureşti. Prezența sa la cursuri arăta – nu doar o obligație profesională – nevoia de specializare a muzeografei care coordona de un sector de patrimoniu și diversele activități ce-l priveau. Deși deținând colecții vechi, ale fostului Muzeu al Țării Bârsei și cele formate în anii '30 de ASTRA, prin subvenții ale Ministerului Culturii și Artelor, etnografia braşoveană nu se identifica în forme clare, expoziționale, muzeul fiind dominat de profilurile arheologie și istorie.

Un mijloc de identificare l-a adus Oficiul Judeţean pentru Patrimoniu Cultural Național unde de la înființare (1975), a venit și dr. Ligia Fulga. Începea astfel un proces de clarificare treptată, pe seamă ce reprezenta etnografia și arta populară pentru o zonă și un muzeu de tradiție. Proces pe care l-au parcurs în acea etapă și alte muzee-complex din România, acumulând decantări, clarificări și energii clar determinate și specializate. Maturizarea procesului și trecerea de

8 vezi la John Nandris, *The Stina and the Katun: Foundations of a Research Design In European Highland Zone Ethnoarchaeology*, in „*World Archeology*”, vol. 17, nr 2. october, p. 259-286.

9 Vezi la Ioan Opreș, *Considerații privind cercetarea sintezelor rurale interetnice*, *Așezări de pe Valea Hârțibaciului*. În „*Transilvania*”, Sibiu, 1/ 2004 p.12-18; Ioan Opreș, *Patrimoniul cultural montan și dezvoltarea rurală*, în *Festschrift für Florin Mededeț zum 60. Geburtstag*, Muzeului Banatului, Timișoara, Editura Mirton, 2004, p.357-365; Ioan Opreș, *Culture, natural and heritage* (editorial), în „*Naturopa*”, Council of Europe. Nr. 10/2004. p.3.

10 Ioan Opreș, *Muzeele sătești din spațiul românesc – o dimensiune culturală complexă*, în Ioan Opreș et alii *Ghid de bune practici în protejarea patrimoniului rural*, Institutul Național al Patrimoniului, 2012, p.7 -26.

la poziția secundară, auxiliară, istorică, la individualizarea profilului și afirmarea personalității patrimoniale etnografice a presupus importante mutații conceptuale, dar mai ales au fost posibile numai prin demersul calificat al specialiștilor. Măsurile de largă democratizare culturală, de reconsiderare a profilului muzeal și de încurajare a desprinderii din complexe muzeale, au fost îndeplinite doar în urma radicalei schimbări decembriste. Și la Brașov, individualizarea Muzeului de Etnografie datorează acestor deschideri, de larg impact și cu multiple consecințe. De la acest punct, esențial pentru destinul și funcțiile muzeale, se cuvin făcute evaluări pe seama muzeului, mai ales pe direcția pe care am enunțat-o și explicat în cele de mai sus. O evaluare este chiar și-n împerejurarea unei prestigioase aniversări, parțială, și ca atare, în cazul acesteia, accentele sunt așezate în principal pe relația Muzeului Etnografic brașovean cu teritoriul de referință.

1. Dezvoltarea numerică a patrimoniului etnografic brașovean ne reține atenția ca un obiectiv esențial creșterea colecțiilor de la 4.600 obiecte în 1990 la 27.946 în 2012. Iată o creștere semnificativă.

2. Repartiția teritorială a inventarului etnografic reflectă în mod direct și cel mai fidel ariile de cercetare în teren, achizițiile făcute cu ocazia cercetărilor fiind puțin revelantă pentru alte genuri de proveniență (donații, atribuirii).

Întrebările pe care și le-au pus muzeografi etnografi din Brașov ar putea interesa doar ca etape: cele din primii ani postdecembriști, respectiv din primul deceniu al secolului XXI, dar ce este mai important, este dacă ele au răspuns direcțiilor imperioase de dezvoltare unitară a patrimoniului general, și de reflectare cât mai apropiată a teritoriului de referință. Unde era deficitar patrimoniul etnografic în 1990 și dacă acele lacune s-au împlinit, iată ce interesează în mod deosebit.

3. Vom observa îndestul de argumentat că eforturile de cercetare s-au conjugat cu realitățile social-economice din orizontul anilor '90. Atunci s-a identificat nevoia presantă de a răspunde rapid unor mutații excepționale rezultate din plecarea masivă, exodul chiar, a sașilor. De aici și prin concursul mai multor factori, a decurs programul de salvare a patrimoniului săsesc îndeosebi a celui rural.¹¹ Rezultatul statistic: cca. 40% din patrimoniul muzeului îl reprezintă piese de etnografie și de artă populară săsească salvate și muzeologizate.

4. În mod direct și inerent aceste cercetări dintr-un spațiu larg,

¹¹ Disponibilitatea în teritoriu a așezărilor săsești a determinat depășirea teritoriului administrativ județean, cercetările fiind efectuate în principal pe văile Oltului, Homorodului, Agnitei și Târnavelor, totalizând 62 de sate săsești.

Muzeul Etnografic din Braşov, patrimoniul și teritoriul său de referință

caracterizat de interferențe religioase, multilingvistice și multiculturale au pus serioase probleme de priorități și strategii. Concomitent, cercetarea și salvarea s-au interferat și au inclus părți de patrimoniu cultural deopotrivă românesc, unguresc și săsesc, așa cum erau configurate istoric așezările. În toate ipostazele ceea ce a contact a fost viteza de reacție a echipei, capabilitatea ei de teren și rezistența la efort, aspecte greu de măsurat, dar care, singurele, au contat pentru a face față presiunilor de desterritorializare și de înstrăinare a bunurilor culturale. O bună parte din acestea au fost salvate și muzeologizate.

5. Accentele lucrărilor de teren se regăsesc în mai multe profiluri muzeografice: cercetarea și documentarea patrimoniului construit religios și laic, din așezările rurale¹²; aspectele de interferență istorică urban-rural; cercetarea și documentarea unor ocupații tradiționale ca olăritul, cojocăritul, cărăușia; a sticlăriei preindustriale; a industriei textile (Braşov, Codlea); a comunităților care definesc specificul zonal (Rupea, Săcele, Drăguș); a unor centre artistice (Sâmbăta de Sus)¹³ etc.

6. Remarcăm între direcțiile de cercetare unele noi, ca viața comunitară diurnă (vecinătățile) documentată în multe așezări; extinderea studierii centrului religios (biserica) mai ales la ceremonial și ciclul complet al vieții (inclusiv cimitirul); reprezentarea copilăriei și formei școlare a jocurilor și universului școlar; poziția meșteșugarilor în comunitate s.a.

7. Accentul major pe civilizația textilă, și de aici, pe costum și accesoriile acestuia este vădit de întregul proces documentar și se regăsește în tipologia patrimonială muzeificată. Direcția respectivă a impus-o atât preferințele echipei (cu majoritate dominantă feminină), cât și precaritatea cunoștințelor de care se dispunea la nivelul anilor '90. Este de remarcat la acest punct nuanțările abordării tematice și tipologice: costumul ca produs de reprezentare, ca bun cotidian, ca marcă socială, ca formă a diferențelor etnice, prin formă, croi, materiale, tehnică

12 În această direcție cel mai reușit și expresiv proiect este cel al dr. Ioan G. Andron privind Șcheii Braşovului și dota lor arhitecturală, consemnat științific în teza de doctorat *Șcheii Braşovului în timpul regimului hasburgic (1681-1867)*, susținută la Universitatea Valahia din Târgoviște în 2005.

13 Se disting aici în modul cel mai expresiv lucrările aparținând dr. Ligia Fulga, *Sticla transilvăneană în secolele XVII-XVIII. Soluții tehnice, tendințe artistice*, București, Ed. Economică, 2004 și Alina Mandai, *Cojocăritul în Țara Oltului*, Editura Oscar Print, București, 2013.

de lucru, decorație, accesorii. De asemenea, se reține și insistența pe evaluarea specificului local al costumului original și al celui aparținând noilor veniți. Patrimoniul „absenților” – sașii – ocupă la acest capitol locul esențial, permițând decantări semnificative de mare valoare pentru identități și specific.

8. Cercetarea în teritoriu a prilejuit identificarea relictelor industriei populare, păstrate încă în zona de sub munte. Sprijinind un proiect de reabilitare a tehnicii populare prin lucrări de regenerare și refuncționalizare (proiect în colaborare cu regiunea Piemonte din Italia) la Lisa, un complex de vâltori, piua și prelucrare a lânii care a fost readus în circuit public. Lucrarea în sine are caracter de unicitate, permițând nu doar menținerea unei ocupații tehnice tradiționale, dar și generarea de model în sensul folosirii resurselor naturale atât de clemate în contemporaneitate, la care se adaugă aspectul strict ecologic.¹⁴

9. Extinderea cercetărilor și documentării la viața comunitară cotidiană urbană individualizează, prin rezultate efortul grupului de lucru brașovean. Asumarea unui proiect cu trăsăturile de program pe termen lung, prin care sunt reanimate aspecte concrete- prin familii de obiecte, reconstituire, regie, scenografie și mărturii de istorie orală – ale vieții urbane a cerut multiple eforturi și riscuri. Cele două expoziții de bază de la Muzeul „Gheorge Cernea” din Rupea și Muzeul Civilizației Urbane a Brașovului – din Brașov fac demonstrația reușitei, reprezentând memoria colectivă asupra trecutului, rolul așezărilor în istorie, cu deosebire în cea recentă. În societățile care se confruntă cu crize de identitate și cu fenomene extreme legate de destinul unor grupuri etnice- cum este și cazul sașilor- asemenea asumări de răspunderi sunt benefice și imperios necesare. Prin intermediul lor se salvează mărturiile identitare ale celor absenți dintr-un loc și teritoriul pe care le-au servit secular construind, adăugând și cizelând o civilizație. Demersul în cauză leagă cel mai bine trecutul grupul de cei prezenți, responsabilizează pe seama descendenților și celor care au precedat moștenirea.

Societățile aflate în tranziție, cele cu istorii fragmentare, cele divizate – în parte este și cazul societăți românești – au acută nevoie de asemenea „oglinzi retrovizoare”, care să le producă sentimente de mândrie pentru trecut și de încredere în viitor numind interese comune ce trebuie însușite de contemporani.

¹⁴ Acestei lucrări generatoare de model ocupațional familial i se adaugă salvarea și muzeologizarea piuei de la Tărlungeni, din Săcele, lăudabilă pentru exemplificarea cu care reconstituie instalația și, mai ales, pentru istoria comunităților din cele Șapte sate săcelene.

Muzeul Etnografic din Braşov, patrimoniul și teritoriul său de referință

Din nou, teritoriul – de data aceasta cel urban – a oferit muzeografiei etnografice braşovene un subiect generos dar dificil de abordat, dar care, prin patrimoniul cultural poate pe termen scurt, sensibiliza iar pe cel lung, solidariza.

10. Extinderea patrimoniului cultural la cadrul teritorial înseamnă abordarea calificată și a peisajului, a mediului natural în care au evoluat comunitățile. Muzeul de Etnografie din Braşov a depășit cu siguranță barierele teoretice asupra acestui subiect.¹⁵ Rezultatele dobândite adaugă experiențelor reușite pe plan european, dovedind o abordare sistematică, holistică competentă asupra patrimoniului construit și artefactual, etnografic și de artă populară în deosebi, din tezaurul de referință. Așezări rurale și urbane, deopotrivă, din zonele joase și din cele submontane, de pe râurile ce străbat teritoriul, au făcut obiectul unui program. În centrul acestuia s-a aflat un grup mic de specialiști, dar care l-au urmărit cu tenacitate, reușind să alcătuiască o documentație largă și deosebit de utilă. Dar, înainte de toate, salvând și muzeologizând pe cât le-a stat în putință, ba chiar constituind un curent de opinii propatrimoniu, devenit public. Rezultatele asigură muzeului o recunoaștere de *magna voce* în comunități și la autorități.

*

Prin demersul său edificat, limpezind treptat obiectivele și țintele majore – mereu legate de teritoriul de referință –, Muzeul din Braşov a reușit să facă demonstrația utilității sale sociale, culturale și economice. Și-a asociat în acest demers numeroși parteneri – de la cei din comunitățile rurale, din elitele locale, din Biserică, din organizațiile sașilor (înseosebi Consiliul Cultural al Sașilor din Germania), dintre colecționari –, cu care a stabilit acorduri de colaborare, lucrând expoziții, publicații etc.

Evident că nu toate orizonturile muzeografice au fost atinse: rămân deschise cele privind așezările de pe înălțimi, cele destinate cunoașterii regimului de proprietate, altele de aprofundare a realităților interetnice sau cele ce restituie rolul școlii și al bisericii în comunități, unele dintre acestea sunt însă enunțate, iar altele cu terenul pregătit. Pentru a continua asemenea teme, se cer multe alte parteneriate și mijloace materiale sporite. Nici salvarea de material etnografic original ori valorizarea in situ a unor monumente și instalații nu s-a încheiat,

¹⁵ Vezi, recent, alte cazuri inclusiv din sud-estul continentului comentate în temeiul Convenției de la Faro în *Heritage and beyond*, Council of Europe Publishing, december, 2009.

existând însă o repertoriere exactă a acestora.

Important rămâne însă schimbarea de atitudini față de avuția culturală, de peisaj și mediu, de tradiții. Deja, în multe locuri, prin demers muzeal patrimoniul nu mai semnifică doar excepționalitatea ori caracterul național, ci a inclus valorile regionale și locale, nu doar dintre cele cu mare vechime, ci și altele relativ recente. În opinia multor agenți societali de schimbare, muzeul a inclus o problematică nouă: costul, prețul, valoarea bunurilor culturale, a mediului local, a peisajului.

Ca promotor al schimbării de mentalități și atitudini, ca avocat al bunelor practici culturale, Muzeul Etnografic brașovean a enunțat depășirea „limitelor” stabilite de prejudecăți construite îndelung și arată cum, mobilitatea excepțională a bunurilor culturale și prestigiul acestora impune rapide adaptări. O proprietate privată protejată, care include însă și numeroase bunuri culturale; interese private majore dominând adesea pe cele publice; abuzurile imobiliare ș.a., includ cu evidență interesele generate de statutul și protecția patrimoniului cultural. Considerarea bunurilor culturale ca marfă, specularea lor prin tranzacții ilegale, au fost alte teme pe care muzeul le-a enunțat și l-a care s-a angajat în mod direct, promovând nu doar prevederile legale ci, mai ales, principiile etice protectoare prin norme și bună practică, față de avuția cea mai de preț a națiunii: patrimoniul cultural.

Privind lucid și obiectiv asemenea rezolvări, se poate, oare, neglija poziția activă și corectă a muzeului în rândul instituțiilor cu rol major de teaurizare, cercetare și acțiune culturală? Dacă acestea îi sunt cunoscute ori recunoscute, omagierea la care subscriem, aduce laude celor care l-au servit și o fac încă cu devoțiune.